Despre traducerea numelor de plante în limba română

1. Terminologia botanică, variată atât la nivelul folosirii ei de către vorbitorii limbii-sursă, cât şi la nivelul limbii-ţintă, formează una dintre cele mai dificile probleme cu care se confruntă traducătorul şi terminologul. Dificultatea primă o formează găsirea corespondentului celui mai cunoscut, literar, echivalent din punct de vedere ştiinţific, o dificultate cauzată de numărul mare de numiri şi variante (regionale) din care trebuie extras termenul devenit literar, operaţie având ca punct de sprijin sintagma latină ce identifică, taxonomic, planta.

Problema găsirii termenului consacrat, în acest domeniu de activitate, se pune în mod acut, acum, datorită orientării cercetării spre produsele BIO, obţinute prin folosirea plantelor şi a fructelor în multe dintre produsele farmaceutice şi cosmetice, faţă de care există un interes tot mai crescut pe piaţa de desfacere.

Traducerea denumirilor nu este o acţiune simplă. Transpunerile defectuoase pun consumatorul interesat într-o mare încurcătură, iar pe specialişti, într-o căutare zadarnică în dicţionarele limbii-sursă sau ale limbii-ţintă, spre a găsi echivalentul termenului tradus „mot à mot”.

Ilustrăm unele soluţii la care s-a recurs pentru traducere, selectând câteva denumiri înregistrate în prospectul sau eticheta ce însoţeşte un produs importat (ceaiuri, creme, şampoane, geluri de baie etc.) şi, mai ales, în cataloagele de prezentare ale firmelor producătoare[1].

Pentru descrierea elementelor lexicale (cuvinte simple sau compuse, sintagme) folosim *Dicţionarul limbii române* (DLR), tezaurul Academiei Române, lucrarea aceasta conţinând cea mai amplă şi documentată informaţie.

2. Pentru traducere s-a apelat adesea la cuvinte regionale şi nu, cum e firesc, la termenii literari corespunzători. Astfel, fr. *caille-lait-jaune*, germ. *Marienbettstroh* (*Galium verum*) s-au tradus prin **floarea-lui-Ion** (LC) şi nu prin echivalentul literar *sânziană,* pl. *sânziene* < lat. *sanactus dies Ioannis,* după numele zilei de naştere a Sf. Ioan Botezătorul (24 iunie), zi numită popular *Sânziene* sau *Drăgaică*, planta fiind cunoscută şi cu numele *drăgaică*; DLR înregistrează sinonimul regional *floarea-lui-Sântion* şi nu pe cel la care ne-am referit mai sus. În aceeaşi situaţie este şi **barba-tatei** (LC, p. 13) pentru fr. *grande-consoude*, germ. *Beinwell,* (regional) *Beinwurz* (*Symphytum officinale*), termenul românesc literar fiind *tătănească*; nici **floare-de-noapte**, **lumina-nopţii**, **luminiţa-nopţii** (LC, p. 23),

[1] Catalogul 2010 *Life Care Corp. – Do You Speak BIO* (= LC).

nici *nopticoasă* nu sunt termenii potriviți pentru traducerea fr. *julienne*, germ. *Nachtviole* sau *Nachtkerzen* (*Hesperis tristis*), căci, aşa cum se prezintă în DLR, plantele designate prin aceştia au nume ştiinţifice diferite; corespondentul literar românesc este *floarea-nopții.*

Situația întâlnită mai frecvent este aceea când s-a ales un termen neînregistrat lexicografic: **puterea-ursului** pentru fr. *queue-de-cheval*, germ. *Pferdeschwanz* (*Equisetum arvense*), şi nu literarul *coada-calului*; **lemongrass** şi **gheara-dracului** (LC, p. 16), neincluse încă în dicționare, traduc fr. *citronnelle,* germ. *Aberraute* (*Artemisia abrotanum*), dar planta aceasta are o serie de nume literare: *lemnul-Domnului*, *lemnul-lui-Dumnezeu*, *lemn-domnesc* şi altele regionale: *lemn-dulce*, *alimon*, *lămâiță*, *rozmarin*; **dobrişor** (LC, p. 30), neatestat în DLR, este folosit ca echivalent pentru fr. *mélisse-des-bois*, germ. *Bilnensang* (*Melittis melissophillum*), dar ar fi mai bună alegerea termenului *dumbravnic*, înregistrat în DLR cu o serie de variante lexicale: *dobromnic*, *dobronic*, *dobronică*; **argan** sau **argavan** (LC, p. 40) pentru *liliac,* fr. *lilas,* germ. *Flieder* (*Syringa vulgaris*).

Numărul exemplelor este mare, dacă ținem seama de numele, copiate direct din germană, de pe ambalajul capsulelor indicate pentru diverse afecțiuni. De ex., pentru memorie: **chinoa** < germ.*Quinoa*, **şizandra** < germ. *Schizandra*, **rhodiola** < germ. *Rhodiola*, nume neincluse în DLR. Între acestea, îl amintim şi pe **mate**, folosit pentru *mătăcină*, fr. *mélisse-turque*, *mélisse-de-Moldavie*, germ. *Türkischer Drachenkopf* (*Dracocephalum Moldavica*), plantă adusă în Moldova din Siberia.

3. Numele plantelor, în special al celor cu inflorescență deosebită, prin parfum şi formă, au fost date, în toate limbile, plecând de la analogia stabilită prin culoare, formă, florescență, perioada de înflorire şi întrebuințare. Flora cu fitonimele sale este una dintre cele mai interesante ramuri ale lexicologiei. Prin eludarea acestor termeni consacrați, fenomen datorat fie ignoranței, fie comodității, fie absenței specializării în traducere, se şterge orice urmă a culturii şi civilizației autohtone, lăsându-se impresia că sintagmele noi, devenite termeni sau neonime, neadaptate în limba-țintă, sunt unicii termeni consacrați.

Aurelia Bălan-Mihailovici
Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir”
Bucureşti, sector 4, Splaiul Unirii, 176
aurelia_mihailovici@yahoo.fr